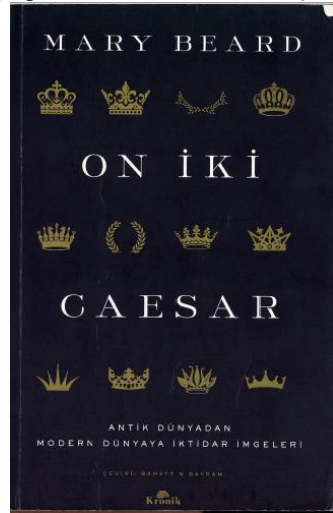

KİTAP DEĞERLENDİRME/BOOK REVIEW*

Mary Beard, *On İki Caesar Antik Dünyadan Modern Dünyaya İktidar İmgeleri*, Çev. Bahattin Bayram, Kronik Yayınları, İstanbul 2023, 400 sayfa, ISBN: 978-625-6989-94-8.

Demet SARAÇ KURT**

Mary Beard tarafından yazılan ve Bahattin Bayram tarafından Türkçe'ye çevrilen "*On İki Caesar Antik Dünyadan Modern Dünyaya İktidar İmgeleri*" isimli eser, Ekim 2023 tarihinde *Kronik Yayınları* tarafından Türk okuyucusuna kazandırılmıştır. Yazar eserinde batı dünyası için Roma uygarlığının önemli bir dönemi temsil ettiğini ve antik Roma'ya olan ilgiyi çarpıcı bir dille kaleme almıştır. Yazar, insanların en başta Roma ordusu olmak üzere, Roma kültürü tarafından cezbedildiğini ortaya koymaktadır. Orta çağ Avrupa'sında yaşayanlar Roma'ya yer yer öykülmüş veya sitem etmişlerdir. Krallar, asiller ve tüccarlar bile Roma imparatorlarını temsil eden ya da yansıtan heykel ve imge gibi eserleri koleksiyonlarına katmak için yarışmışlardır. Orijinal eserlere ulaşamayanlar da replikalarını koleksiyonlarında bulundurmaya özen göstermişlerdir. Dünyanın dört bir yanına dağılmış olan Roma eserleri (heykel ve imge) çok ve çeşitlidir. Mary Beard, *On İki Caesar* ismini verdiği eserinde bir eskiçağ tarihçisi ve sanat tarihçisi gözüyle, dünyanın değişik müzelerinde veya kişisel koleksiyonlarda bulunan bu eserleri titizlikle ele

* Gönderim Tarihi: 26.11.2024. Kabul Tarihi: 25.02.2025.

** *Yüksek Lisans Öğrencisi*, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, SAMSUN. 21282753@omu.edu.tr, ORCID: 0009-0007-6055-790x.

almış, tarihsel perspektifle yeniden yorumlamıştır. Yazar, bu geniş alana yayılmış Roma eserlerinin özellikle Orta çağda yerel hanedan ve yöneticiler tarafından meşruiyeti sağlamak için istismar edilmiş olması nedeniyle, Avrupa aristokrasisinin Roma imajını kendilerine göre yorumlayarak bir sistem oturttukları yönündeki bilinen düşünce konusunda çalışmalar yapılmamasının kendisini bu eseri yazmaya iten ana neden olduğunu bildirmektedir.

Eserde Roma'yı yöneten on iki Caesar'dan bahsedilmekte ve onların günümüze kadar ulaşan imajının serüvenlerini bizlerle paylaşmaktadır. On iki sayısı Romalılar için önemlidir. Bunun en eski yazılı izleri Romulus ve Remus kardeşlerin kenti kurma kehanetine kadar geri gitmektedir. Lucius Anneus Florus'un yazdıklarına göre Romulus ve Remus kardeşler Roma kentinin kurucusunun kim olacağı konusunda anlaşamamışlar ve Remus, Aventinus tepesine, Romulus, Palatinus tepesine çıkarak tanrısal bir işaret beklemişlerdi. Remus altı tane, Romulus ise on iki tane akbabayı kente doğru uçarken görmüştü. Kentin kurucusu olarak daha fazla ve tahminimize göre Romalılar için faziletli bir sayı olan on iki akbabayı gören Romulus olmuştu. (Florus, Epitome I, 1, 6). Titus Livius, "...Romulus ise Iupiter'in kuşlarının emrine kulak vererek kentin temellerini Palatinus tepesine atmıştır." diyerek Roma kentinin kuruluşunu tarihsel temellere dayandırma gayreti içinde olmuştur (Titus Livius, I, 12). Yunan mitolojisinin, Romalılar tarafından kabulü ile de "On İki Olimposlu" imajının, Romalı bir yansıma olarak on iki tanrı imajına dönüştüğü sanılmaktadır.

Klasik Roma anlatımlarından ilham alan Mary Beard, birinci "Caesar" olarak Suetonius gibi Gaius Julius Caesar ile başlamıştır. Genel tarih anlayışında Julius Caesar'ın her ne kadar Roma Cumhuriyetinin figürlerinden olsa da kendisinin imparatorlar arasında anılmasının pek çok sebebi vardır. Caesar, MÖ 59'daki consullüğünden önce Hispania'da Questor olarak görev yapmış, Batı Hispanik halklarına karşı giriştiği harekâtında elde ettiği ganimetin büyük bölümünü askerleri ile paylaşması yüzünden askerler arasında saygın ve sevilen birisi olmayı başarmıştı. Caesar, "imperium" yetkisine sahip, emir veren anlamına gelen ve askerler arasında saygın bir lakap olan "imperator" olarak selamlanmıştı (Plutarkhos, Caesar, XII, 1).

Caesar, G. Pompeius ve M. L. Crassus ile güçlü bir birlik oluşturarak (triumvirlik) pek çok alanda birbirlerini destekliyorlardı. Consullüğünden hemen sonra destekçileri ile anlaşılan J. Caesar, Gallia Cisalpina valiliğini ele geçirmiş ve MÖ 58-52 arası yaptığı Gallia seferleri ile Roma'nın sınırlarını genişleterek zengin ve bilinen bir insan haline gelmiştir. Zaman geçtikçe nüfuzu ve etki alanı arttı. Caesar, iç savaşta rakiplerini saf dışı bıraktı. Böylece Roma cumhuriyetinde en önemli siyasi figür ve güç haline geldi. O, halkın "krallık" rejimine karşı tepkisini bildiğinden oldukça temkinli davrandı. Plutarkhos'un yazdıklarına inanılacak olursa; "...Halk Caesar'a kral olma niyetinde olduğunu düşündüklerinden öfkeliydiler. Ayrıca Sibylla kehanet kitabında; bazı kimselerin Partlar'a karşı başarılı olmaları için Roma orduları başında kral olması gerektiği..." yönünde bir şaya yayılmıştı (Plutarkhos LX, 1). Bu ortamdan faydalanan bazı Caesar destekçileri ise onu

Alba'da dönüşünde kral olarak karşılaşmışlardı. Ancak halkın tepkisi ile karşılaşınca; "...benim adım Caesar, Rex (kral) değil..." diyerek halkın tepkisinin önüne geçmeye çalışmıştır (Plutarkhos, Caesar, LX, 2). MÖ 44 yılının ocak ayında kendisine kral olmasının önerilmesi ancak onun sunulan tacı geri çevirmesi onun resmi olarak kral olma veya olmama isteğinde ne kadar samimi olduğunu anlamamız açısından önemlidir. Fakat gözden kaçırılmaması gereken bir başka olay ise onun "*Dictator Perpetuo*" yani yaşamı boyunca diktatör olmayı kabul etmesi, Caesar'ın artık bir otokrat, Roma'nın ilk imparatoru olarak yönetime el koyduğu gerçeğini ortaya koymaktadır. Bu onu on iki Caesar arasında resmi olarak İmparator yapmasa da pratikte onların içinde ilk Caesar ve İmparator olarak kabul görmesini sağlamıştır.

Caesar'ın Cumhuriyet rejiminde "imparator" olarak görülmesi veya onun bu şekilde davranması yerleşik Roma nizamının devreye girmesine neden olmuştur. Başlarında Cato ve Cicero'nun bulunduğu cumhuriyetçiler Caesar muhalifi olarak ortaya çıkmıştır. Bu cumhuriyetçi grup tarafından eline hançer verilen M. J. Brutus, tarihin kendisine biçtiği rolü en iyi şekilde oynayarak Roma'nın başından kralı yok etmeyi başarmıştı. MÖ 15 Mart 44'te Caesar senatoda bıçaklanarak öldürüldü. Ancak O, Roma Cumhuriyeti'nin kökten sarsmış ve Roma'da İmparatorluk sisteminin yolunu açmıştı. Caesar, galip geldiği zaferler, kazandığı güven, destek ve "İmperium" ile önceki liderler Marius ve Sulla'dan ayrılmıştır. Roma'nın yedi kralından beri süre gelen krala verilen yönetme yetkisi olan İmperium Caesar'ın eline geçmiş ve tam manasıyla kullanılmıştır. Roma'da, yöneticinin yaşam boyu diktatörlüğünü onamak, resmîyette bir monarşi yetkisi anlamı taşımasa da fiili olarak o artık bir imparatorluktur. Caesar olağanüstü yetkiye sahip oluşu ve ömür boyu *dictator* olması bakımından Suetonius'tan başlamak üzere tarihçilerin gözünde bir imparatordur.

Caesar'ın ilk "Caesar" olarak kabul edilmesinin bir diğer sebebi ise imparatorluk imajını devletin sınırları içinde yayması idi. Görsel materyalleri oldukça ustaca kullanan Caesar daha gençliğinde "...*Questor görevi üstlendiği dönemde iki gruptan, ikinci grup olan Marius grubunun (Populares/halkçı) nüfuzunu arttırmak için Marius'un portrelerini yaptırıp gece vakti Capitol'e...*" yerleştirmesi Caesar'ın rakiplerine karşı üstünlük kurmak için ikon ve görsellere sıkça başvurduğunun kanıtıdır (Plutarkhos, Caesar, VI, 1). Bununla beraber "*resimcilik*" bakış açısı, psikolojik olarak üstünlük ve etki kurmak için oldukça basit ve etkili bir yoldu. Mary Beard'ın fikrine göre Roma imparatorları genel olarak ortak bir imparatorluk figürü çerçevesinde modeller yollayarak heykellerini yaptırmakta oldukları tahmin edilmektedir. Dolayısıyla zamanla karakteristik imparator imajları oluşmuştur.

Mary Beard'ın ON İKİ CEASER *Antik Dünyadan Modern Dünyaya İktidar İmgeleri* eseri sekiz bölümden oluşmaktadır.

I.BÖLÜM: "Alışveriş Merkezindeki İmparator: Giriş" Giriş niteliğindeki bu bölüm Washington DC'deki bir alışveriş merkezinde, Smithson Sanat ve Endüstri Binası'nın hemen dışındaki mermer bir lahiti konu almaktadır. İçerisinde Roma

İmparatoru Alexander Severus'un röliklerinin bulunduğu mermer lahit Amiral Jesse D. Elliott tarafından Lübnan'dan alınarak Amerika'ya getirilmiştir. Mary Beard bu bölümde Alexander Severus ve Roma'yı yöneten Suriyeli hükümdarlar hakkında bilgi vermektedir. Roma'daki Capitolini Müzesi'ndeki imparatorlar odasındaki Alexander Severus büstü, 1756 tarihli Capitolini Müzesi'nde bulunan Piranesi'nin gravürü gibi görsel kaynaklardan da faydalanan Mary Beard bunları yorumlaması ve Gaius Suetonius Tranquillus'un İmparator portreleri ve lahit görselleri karşılaştırmasını yapmaktadır.

II.BÖLÜM: "On İki Caesar'da Kim Kimdir?" başlıklı bu bölüm 2007 yılında Arles'te bulunan Julius Caesar'ın heykelini örnek verir. İlk heykel örneklerinden olan bu heykelden yola çıkarak sonraki Caesar'ların bu heykeli vücut özellikleri bakımından benzerliğini konu almaktadır. Jullius Caesar'ın heykelcilik ve sikkencilik alanlarını kullanmaktaki ustalığına ve ilk oluşu bakımından sonraki imparatorların ona öykündüğünü bizlere göstermektedir. Julius Caesar'ın kendi devrinde görsel kaynakları kullanarak kendi gücünü ve etkisini Roma'nın her köşesine imgelerle yaymıştır. Bu durumun sanatsal ve siyasi olarak değerlendirildiği bir bölüm olarak karşımıza çıkar.

III. BÖLÜM: "Sikkeler Portreler, Antik ve Modern" Bu bölümde "Medaglina" (Madalyon) olarak portrelerde gösterilen sikkeler ve Roma İmparatorlarının sikkelerinin önemini ve Rönesans Avrupası'nın buna ilgisini bizlere anlatmaktadır. Ayrıca Hans Memling'in Roma madalyonu taşıyan bir adamı konu alan resminden başlayarak Roma imparator sikkelerinin madalyon olarak kullanılarak o dönemde bir statü aracı olduğunu gözler önüne sermektedir. Bu ilgiye bağlı olarak "Medaglina" ile uğraşan ve bu sikkeleri doğru sınıflandırmaya çalışan kişilerin de nasıl Nümismatiğin temelini atıklarını örneklerle açıklamaktadır. Bu sikkelerden ortaya çıkan Julius Caesar, Augustus, Tiberius, Caligula, Claudius, Nero, Galba, Otho, Vitellius, Vespasinaus, Titus, Domitianus, Hadrianus ve diğerlerinin imajlarını bizlere aktararak dönemin Roma imparator algısını ve bilgisini de dönemin eserleri ile bizlere göstermektedir.

IV. BÖLÜM: "On İki Caesar, Aşağı Yukarı." Bu bölümde klasik eserlerdeki On İki Caesarların sıralamalarından bahsetmektedir. Başlangıçta literatürde "Gümüş Caesar'lar" olarak bilinen Aldobrandini Tazze Koleksiyonu'nun On İki Caesar'ını ele alan bölüm bu gümüş setin yeniden düzenlenmesi ve kendisinden örnekler vererek, bu setteki Nero'nun dönemindeki Roma yangını, Otho'nun intiharı gibi konularını da ele alarak Suetonius'un imparator tasvirlerini karşılaştırmıştır. Set olması bakımından bir diğer önemli eser Giovanni Battista Della Porta'nın 16. Yüzyılda Roma'daki Villa Borghese'de bulunan On iki Caesar'ından da bahseden Mary Beard, Julius Caesar'dan Domitianus'a kadar sıralanan On İki Cesar sıralamasına bakarak bunun en uygun ele alınan eserlerden biri olduğu konusunda incelemelerde bulunmuştur.

V. BÖLÜM: "En Ünlü Caesarlar." Bu bölümde literatürde önemli bir etkisi olan Gonzaga Sarayındaki Caesarlar odasında bulunan Tiziano'nun On Bir Caesar

portre serisi, Andreasi'nin Nero, Galba, Otho portrelerinden de yazar bahsetmiştir. Ayrıca bu eserlerde Suetonius'un anlatımları referans alınarak oluşturulan eserler olması bakımından önemlerini sıralamıştır. Öyle ki Rönesans'ta Roma imparatorları ile alakalı okunan en popüler eserlerin başında Suetonius'un "*De Vita XII Caesarium*" gelmekteydi. Petrarca'da bile yüzlerce nüshasının olduğunu aktaran Mary Beard bu anlamda Rönesans döneminde algılanan Roma İmparatorları imajını bizlere ustalıkla yorumlamıştır.

VI. BÖLÜM: "Hiciv, Yıkım, Suikast". Bu bölümde Roma İmparatorlarının Orta Çağ ve Rönesans döneminde gördükleri hicivler anlatılmaktadır. Özellikle Hampton Court Sarayı'ndaki "Kral Merdivenleri" eserinde Merkür, İulianus gibi figürler ile birlikte, Julius Caesar, Augustus, Romulus gibi Roma'yı temsil eden değerler bir arada resmedilmiş ve bir kaos içerisinde gösterilmiştir. Nero, Roma yangınına gönderme yapılarak gitar çalarken gösterilmektedir. Nero Klasik literatürde her ne kadar yangının sorumlusu olmasa da anlatılardan dolayı "Lir çalan Nero" olarak geçmiştir. Roma'nın paganlığının bir kaos ve dengesizlik üzerine kurulu olan bir yapıda olduğunu göstermiştir. Başka bir eser olan 16. Yüzyıl duvar halısında Caesar "öfkeden kaçıyor" ibaresi resmedilmiştir. İmparatorluk, pagan oluşu sebebi ile dindarlar tarafından ahlaksızlıkla bağdaştırılmış ve tepki görmüştür. Buna değinen Mary Beard bu konuda önemli örneklerden olan Thomas Courture'nin "Çöküş Romalıları" eserinden örnek vermiştir. Ayrıca Jean-Leon Gerome'nin "İsa'nın Doğuşu" tablosunda da bir hiciv olduğunu aktaran Mary Beard pagan olmaları sebebi ile Romalıların Hristiyan Avrupa'da bazı itibarsızlaştırma veya hicve uğradıklarını aktarmaktadır.

VII.BÖLÜM: "Caesar'ın Karısı... Şüphelerden Uzak Mı? Bu bölümde Roma'nın otokrat düzenini ve yozlaşmasını, Agrippina üzerinden anlatan Alma-Tadema'nın 1886 yılına ait tablosundan bahsetmektedir. İmparatorlukta kadınların durumu ve yönetimle ilişkilerinin ele alındığı bu bölüm pek çok eserle desteklenerek anlatılmıştır. Kadınlar ve iktidar üzerine incelemeler yapan Mary Beard eserinde Roma'daki kadının durumunu özetlemek istemiştir. Roma imparatorluğunda İmparatoriçe olarak ele alınan bir figür yoktur. Ancak Romalılarda bazen İmparator'un eşi Agrippina yas tutan eş durumunda resmedilmişken, Aphrodisias kentindeki bir duvar kabartmasında İmparator ile birlikte boy gösteren Agrippina'yı görmektediriz. Ancak Orta Çağ'da kadının konumu sebebi, Romalı kadın figürlerin aşağılanmaya uğradığını aktaran Mary Beard "İsa Mesih'in İntikamı" gibi Agrippina'nın parçalanmasını konu alan eserlerden ve yorumlardan genişçe bahsetmektedir.

VIII. BÖLÜM: "Sonsöz". Geçmişe bakmak başlığıyla anlatıma başlayan bölümde On İki İmparatorun ve İmparatorluk imajlarının yorumlanmasını anlatmıştır. Modern "Heykel Savaşı" olarak tanımlayan Mary Beard İmparatorların imajları konusunda görsel imgelerin güçlerini bizlere göstermiştir, o gücün nasıl topluma aktarıldığını anlatmıştır. Eserin sonsöz olması bakımından toparlayıcı bir misyonu vardır. Bu bölümde İmparatorların dindarlar, sanatçılar tarafından farklı resmedilmelerine dair eserin içerisinde atıflar yapılmıştır. Ayrıca "Roma İmajının"

emekleme devirlerini anlatan bu başlıktan sonra aynı bölüm içindeki “Şimdiki İmparatorlar” başlığı ile de bu imajlarının günümüz plastik sanatları ve görsel araçlarındaki yansımaları bizlere aktarmaktadır. Bu “Roma imparatorları ve Romalı İmajı’nın” serüveninin ele alındığı eserde sonsöz bölümünde bağlayıcı bir şekilde kısaca okuyucuya aktarılmıştır.

On İki Caesar Antik Dünyadan Modern Dünyaya İktidar İmgeleri, Mary Beard’ın geniş çalışmalarının kamuya sunulmuş bir durum raporu niteliğindedir. Kendisinin kronolojik olarak on iki Caesar’ı kayıt altına alırken bizlere onların sanat tarihine mâl olan yansımalarını konuyla alakalı eserlerden bir seçme yaparak sunmaktadır. Roma imparatorluk geleneğinin oluşumundan başlayarak Orta çağ ve Modern çağdaki etkileriyle imparator ve imparatorluk anlayışını gözler önüne sermektedir. Kendisinin de kitabında aktardığı gibi “Romalılık” kavramının, tüccar, soylu ve krallar tarafından suistimaline karşı bir tepki olan eser, doğru bilinen hataları da bize göstermektedir. Konu ile ilgili eserleri örnekleme ve betimleme yoluyla çalışmalarında kayıt altına alması bakımından literatüre katkı sağlayan güncel ve önemli çalışmalardandır. On iki sayısının Romalılarıdaki temeli, bu ikonizm’in Hristiyanlığa geçişi ve “Romalı” anlayışı üzerinden sembollerin ve plastik sanatın, propaganda ve sembolizm anlamındaki etkisinin yadsınamaz gücünü bizlere özetleyen bir çalışmadır.

Kitap içerisinde popüler öğeleri barındırsa da tarih terminolojisine göndermeler yapan, güçlü bir arka plana sahip olması bakımından bilimsel bir kaynak niteliğindedir. Eser düzenlenmesi bakımından bir sıralamaya koyulursa, eser sahibi eserde geçmişten günümüze gelen kronolojiyi takip etmeye özen göstermiştir. Bu bağlamda okuyucuların geçmişten günümüze iktidarı özümsemesinin sebeplerinden olmuştur. İkonizm kavramı eserde işlenirken, verilen örnekler ve betimlemelerle derinlik katılarak zengin bir eser ortaya konmuştur. Eserde yayınlandığından günümüze kadar gelen konu ile alakalı çalışmaların önemli bir bölümüne göndermeler görmektedir. Eserde yazar güçlü temellendirmelerde bulunmuş ve okuyucu kitlesi tarafından genel olarak kabul görmüştür. Akademik olarak saygın bir çalışma sayılan eser için New Jersey Drew Üniversitesinden Sanat Tarihçisi Marguerite KEANE kitap ile ilgili açıklamasında “...İlgi çekici, bilgilendirici ve son derece bilgilendirici bir kitap olan “*On İki Caesar*” Antik Dünyadan Modern Dünyaya İktidar İmgeleri”, antik Roma imparatorluk portrelerinin 15. yüzyıldan günümüze Batı Avrupa ve Amerikan sanatında nasıl algılandığını ve uyarıldığını analiz ediyor...” ifadelerinde bularak eserin okuyucu kitlesi tarafından ne şekilde etki oluşturduğunu kısaca özetlemiştir. Bilim dünyasında büyük teveccüh ile karşılanan bu eser “A Barnes & Noble Best History Book of the Year, A Waterstones Best History Book of 2021, A CapX Book of the Year, One of Kirkus Reviews' Best Nonfiction Books of the Year, One of Kirkus Reviews' Best Biographies of the Year, A Library Journal Fall 2021 Nonfiction Must” gibi ödüllere de layık görülmüştür.